

- Carrio, Ignasi – Ros, Pablo R. (eds.) (2014): *PET/MRI Methodology and Clinical Applications*. Berlin–Heidelberg: Springer-Verlag DOI: 10.1007/978-3-642-40692-8
- Gillies, Richard S. – Middleton, Mark R. – Blesing, Claire – Patel, Kinnari – Warner, Nicola et al. (2012): *Metabolic Response at Repeat PET/CT Predicts Pathological Response to Neoadjuvant Chemotherapy in Oesophageal Cancer*. *European Radiology*, 22, 9, 2035–2043. DOI: 10.1007/s00330-012-2459-5
- Hahn, Andreas – Gryglewski, Gregor – Nics, Lukas – Hienert, Marius – Rischka, Lucas et al. (2016): Quantification of Task-specific Glucose Metabolism with Constant Infusion of 18F-FDG. *Journal of Nuclear Medicine*. DOI:10.2967/jnumed.116.176156 • <http://tinyurl.com/jxfvmhe>
- Kovács L. Gábor (2014): Új lehetőségek és bevált utak a prosztatarák laboratóriumi diagnosztikájában.

- Magyar Onkológia*, 58, 301–309. Epub 2014. Október 1. • <http://huon.hu/2014/58/4/0301/0301a.pdf>
- Peller, Patrick – Subramaniam, Rathan – Guermazi, Ali (eds.): *PET-CT and PET-MRI in Oncology. A Practical Guide*. Berlin–Heidelberg: Springer-Verlag DOI: 10.1007/978-3-642-01139-9
- Rácz Richárd – Biri Sándor – Pálinkás József – Mascali, David – Castro, Giuseppe et al. (2016): *X-ray Pinhole Camera Setups Used in the Atomki ECR Laboratory for Plasma Diagnostics. Review of Scientific Instruments*, 87, 2:02A741. DOI: 10.1063/1.4933085 • <http://tinyurl.com/hwb33ba>
- Takano, Akihiro – Stepanov, Vladimir – Nakao, Ryuji – Amini, Nahid – Gulyás Balázs et al. (2016): *Brain PET Measurement of PDE10A Occupancy by TAK-063, a New PDE10A Inhibitor, Using [(11)C]T-773 in Nonhuman Primates*. 70, 6, 253–63. DOI: 10.1002/syn.21896

MIÉRT FESTETT WINSTON CHURCHILL?

Hárdi István

pszichiáter, pszichológus, a pszichológiai tudomány kandidátusa
ihardi@freemail.hu

Sir Winston Churchill 1915-ben, a Dardanellákban elszenvedett első világháborús kudarccal küzdő depressziójában, negyvenévesen kezdett el festeni. Depressziós állapotain irodalmi tevékenységével – amiért Nobel-díjat is kapott – és festéssel tudott úrrá lenni. Erről két igen sikeres esszéjében A festés mint időtöltés és Hobbik címmel írt részletesen. A történelmi háttér, a képek és főként a két esszé lehetőséget ad arra, hogy betekintsünk Churchill öngyógyításába és annak mechanizmusába. Churchill állapotainak pszichopatológiai megítélése, képeinek értékelése azóta is elemzések, viták tárgya. Munkásságáról a Tate Gallery akkori igazgatója, Sir John Rothenstein így írt: „Churchillnél az a meglepő, hogy a sok nehézség ellenére – amely más embert akár teljesen megakadályozott volna a festésben – ő számos, ritka szépségű képet készített.”

Sir Winston Leonard Spencer-Churchill 1874. november 30-án született, és 1965. január 24-én halt meg. Iskoláit Ascotban, Harrowban és a sandhursti katonai akadémián végezte, majd 1894-ben katonatiszt lett, 1895-től Kubából, majd a Malakandból, Szudánból és a második búr háborúból is haditudósítóként írt cikkeket, de a harcokban is részt vett. Cikkeit, haditudósításait nagyra értékelték, s nagy pénzeket fizettek értük. 1900-ban az Alsóházban képviselő, 1905-ben gyarmatügyi államtitkár, 1908-ban kereskedelmi miniszter lett, majd elvette Clementine Hoziert, akivel ha-

láláig boldog házasságban élt. Öt gyermekük született. Az első világháborúban, 1915-ben a Dardanelláknál elszenvedett vereség miatt elküldték az Admirálisra, s ezt olyan kudarcnak élte meg, hogy felesége attól félt, belehal. Ekkor kezdett el festeni. 1917-ben hadfelszerelési miniszterré, majd had- és légügyi-, 1921-ben gyarmatügyi miniszterré választották, 1938-ban a müncheni egyezményt követő évben kinevezték az Admirális első Lordjának. 1940-ben miniszterelnökként meggyőzte a kabinetet a nácizmus elleni harc szükségességéről. Hihetetlen bátorsága, kitartása, találékonysága vezette el a szövetségeket 1945. május 8-hoz, a győzelem napjához. Ugyan ebben az évben részt vett a békét meghatározó jaltai, majd potsdami békekonferenciákon. A szovjet terjeszkedés ellen 1946-ban tartotta híres fultoni beszédét. Szavakban és tettekben is zseniálisnak bizonyult: kiváló szónok, a *vasfüggöny*, a *csúcstalálkozó* az ő eredeti kifejezései, miként a Győzelem, Viktória V jelét is ő terjesztette el. Tulajdonképpen az ő nevéhez fűződik a tank kifejlesztése, s a haditechnika modernizálása. 1951-ben újra miniszterelnökké választották, de erről 1955-ben lemondott. *A második világháború* hatkötetes történetéért 1953-ban irodalmi Nobel-díjat kapott a közvetkező indoklással: „a történet és életrajzok mesteri leírásáért és briliáns beszédeiért, melyeket az emberi értékekért mondott” (URL1). Az intenzív alkoholfogyasztás és dohányzás

okozta ismételt szívinfarktusok és stroke miatt 1964-ben alsóházi tagságától is megvált, 1965-ben halt meg.

Miért festett Churchill? Ehhez *személyiségének* rövid jellemzéséhez kell fordulnunk. Már az őseiről, a hét Marlborough herceg közül ötről leírják, hogy melankolikus volt (Storr,¹ 1989, 8.). Winston Churchill apját, Randolphot is érzékeny hangulatembernek ismerték. Apja nagy politikai karriert futott be, pénzügyminiszter lett és korán halt meg. Winstonnal sem apja, sem anyja nem foglalkozott – *elhanyagolták*. Ez sokban rányomta bélyegét egyéni fejlődésére. Egyfelől *idealizálta* őket, másfelől nekik akart *bizonyítani és kitűnni*. Hihetetlen bátorsággal számos harcban vett részt, szinte kereste az életveszélyes helyzeteket, egyszer fogságba is esett, de sikerült megszöknie. Jellemző, hogy a második világháborúban részt akart venni az eseményekben a normandiai partraszállás első napján – ahol aratott a halál –, amiről csak a király tudta nagy nehezen lebeszélni. A satnya fizikumú gyermeket nagy ambíciók feszítették. Indiából anyjának írt levelében erről így szól (idézi Storr, 1989, 25. alulról három sor) „Rémes dolog lenne, ha nem lennék sikeres... az egyetlen dolog, amibe *kapaszkodhatok*² az az érvényesülés”. Ez a törekvése politikai előrelépésében, írói és haditudósítói sikereken alapult, míg tévedései, kudarcai depresszióban nyilvánultak meg. Háziorvosa, Lord Moran

szerint (idézi Storr, 1989, 48.) *egész életében küzdött a depresszió*, s ahogy ő nevezte, a „fekete kutya”³ *ellen*. Felnőttkorára ezt sikeresen megtanulta – akkor, amikor modern kezelések még nem állottak rendelkezésre, másfelől háziorvosa, Lord Moran javaslatát, hogy pszichiáter is vizsgálja meg, elutasította. Ahogy megbirkózott a saját bajával, úgy 1940-ben a nehéz helyzetben lévő, csüggedt nemzetét is fel tudta rázni, és győzelemre tudta vezetni. Lord Beaverbrook szerint vagy túlzóan feldobott vagy letört volt. Hihetetlen energiával tudott dolgozni, sokszor csak kettő–négy órát töltött alvással. Tetterejét *intuitív* képessége is táplálta, mellyel sok mindent előre látott. 1946-os fultoni beszédében az Európát kettéosztó vasfüggöny ellen szólt, de beszélt a jövő egységes Európájáról is.

Churchill depresszióját az írással, a téglarakással (kerteje falainak egy részét ő készítette) és a festéssel küzdötte le. Azonban csak az utóbbiról ír a *Hobbik és A festés mint időtöltés* című esszéjében⁴ (1921-ben, illetve 1922-ben). Esszéi nem csupán nagyszerű írói teljesítmények a festészet, a művészet értékéről, elsajátításának jelentőségéről, de szól a terápiás hatásáról (Waller, 1991) is. Művei, megfigyelései véleményem szerint az **öngyógyításnak**, illetve az **öngyógyítás mechanizmusainak** kitűnő leírását nyújtják: „Mióután 1915-ben, a háború legzaklatottabb idején, elhagytam az Admiralitást, továbbra is a háborús kabinet

tagja maradtam. Mindenről tudtam, de semmilyen tevőleges szerepem nem maradt. Ami zajlott, nagyon megrázott. Néznem kellett az elmulasztott nagy alkalmakat, és a mélyen hitt terveim gyenge kivitelezését. Egy sajátos transzállapotban éltem, láttam az eredményeket, de nem avatkozhattam be. Amikor minden sejtem cselekvésért égett, de tétlenségre ítélve a tragédia szemlélőjévé kényszerültem” (idézi: Coombs – Churchill, 2015, 107. 1. bek.). Íme, az öngyógyítás első pillére: a tétlenségre kényszerült *passzív ember aktívává válik* festés által. Ezért sokan úgy vélik, hogy Churchill számára maga ez a tevékenység fontosabb volt, mint az elkészült mű. „Amikor lemondtam az Admiralitásról, nem tudom, hogy hogyan jutottam volna túl a következő időszakon, májustól novemberig, azokon a rémes napokon, ha nem támadt volna bennem ez az új érdeklődés, amely az ujjaimat lefogalta, és szemeimet éberren tartotta” (idézi: Coombs – Churchill, 2015, 107. 2. bek. 1–3. sor.). „Azon a nyáron vadul festettem. Semmi nem létezett, ami varázsként így lekötötte volna lelkem, távol a kellemetlenségektől” (Coombs – Churchill, 2015, 107. 3. bek. 2–3. sor.). Már itt értesülünk a következő mechanizmusról: a festészet *leköt minden testi-lelki energiát, az, aki nem bír sokáig állni, az a vászon előtt több, akár 6–8 órát is megerőltetés nélkül el tud tölteni*. „A festés tökéletes kikapcsolódás. Semmit sem ismerek, ami a test megterhelése nélkül ennél jobban lekösse a lelket. Mihelyt elkezdődik a kép készítése, a bármely aktuális aggodalomnak vagy a jövő fenyegetéseinek nincs helyük a lelki vásznon, mert árnyékká és sötétséggé válnak. A lelki fényben minden a feladatra koncentrálódik” (Idézi Coombs – Churchill, 2015, 85. utolsó bek.). Minden kizáródik, csak ez tölti be a lelket. Nagyon korszerűen úgy

véli, hogy nem pusztán a *figyelem eltereléséről* van itt szó – amikor nem gondolunk a bajra, kellemetlenségre – hanem a *lélek más működései* is érvényesülnek, mint a hétköznapi gyakorlatban, munkában. Erről így ír (idézi Coombs – Churchill, 2015, 93. 2. bek.): „Az agy más részét működtetve egyensúlyba kerül az ember: a *változás* révén. A fáradt „lelki izmok” nem lehet egyszerűen pihentetni, hanem új érdeklődéssel, más funkcióval kell működtetni. Ez hosszú folyamat.”

Az öngyógyítás további mechanizmusa – ami indirekt formában szerepel, de kiolvasható a szövegből – a depresszióban meglévő *maga ellen fordított agresszió kifele fordítása*. Churchill katonatiszt is volt, katonai hasonlatait, kifejezéseit a festészetre is alkalmazza. Az 1915-ös dardanellai kudarc után a lemondatot, háttérbe, passzivitásra kényszerített nagy energiájú ember elfojtott indulatait, a maga ellen forduló agressziót kifele fordítja. Erre utalnak az első festési próbálkozásról szóló gondolatai (Idézi Johnson, 2015, 373. 10. sor): „Zutty, a terpentín, egy halmocska kék és fehér festék, vad maszatólás a palettán, amely már messze nem oly makulátlanul tiszta, majd jó néhány lendületes, nagy ívű mozdulat, és máris kék sávok jelentek meg a nyüzszítve lapító vásznon. Bárki meggyőződhetett arról, hogy képtelen visszavágni. A vidor erőszaktevésért semmiféle rossz sors nem állt bosszút. A gonosz bűbáj megtört. A beteges gátlások megszűntek. Megragadtam a legnagyobb ecsetet, és tombolva nekiestem vele kiszemelt áldozatomnak. Azóta sem fordult elő, hogy meg lettem volna illetődve a vászon jelenlétében.”

A túlzott önkritikától, önvádtól szenvedő depressziósnak segítségül jön, ami a festészetben lehetséges, a *meg nem történtté tevés*: „... könnyebben kijavíthatja a hibákat. Egy suhintás a palettakéssel, és könnyedén eltűnnek

¹ Storr fontos tanulmányára többször támaszkodom.

² A kiemelés tőlem, ugyanis itt érdemes a Hermann-féle megkapaszkodásra gondolni, különösen, hogy az anyjának ír, akiben nyilvánvalóan *nem tudott megkapaszkodni* (Hermann, 1983). A megkapaszkodás képtelenségének a depresszióban fontos a szerepe.

³ Wilfred Attenborough egy egész könyvben (2014) igyekszik cáfolni Storr állításait, noha mint maga is írja az előszóban, nem orvos, nem pszichiáter, sem pszichológus, s a területen csak 1980-ban, egy ideig

dolgozott szociális munkásként. Churchill nehézségeit a túlmunka, a nagy felelősség okozta „szorongásban és túlterhelésben” látja; súlyos fokú szivarozásáról, alkoholfüggőségéről említést sem tesz.

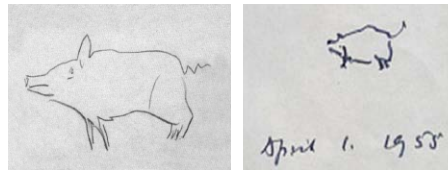
⁴ Bámulatos, hogy a sok kiadást megért esszéjében laikus léteire mennyi kiváló, pszichológiailag értékes megfigyelést ír le. Nem véletlen, hogy Ernst Gombrich (Gombrich, 1972) könyvében sokszor idézi Attenborough a festésről szóló esszét egyenesen *pszichológiai önéletrajzásnak* nevezi (2014, 5. 2. bek 12. sor).

a vászonról a vér, a gyász könnyei, és újra lehet kezdeni. (A vászon jobban tűri az elmúlt élményeket.)” (Idézi Coombs – Churchill, 2015, 58. alulról a 4. sor)

„A festés nagy öröm. Csodás a színeket nézni, és nagyszerű őket használni. Bármennyire elnagyoltan is használod őket, elbűvöl, amikor ezeket a valósággal egybeveted.” (Idézi Coombs – Churchill, 2015, 60. 2. bek. 1. sor) Churchill különösen a *világos színeket* kedveli, erről így ír (Idézi Coombs – Churchill, 2015, 71 5. sor): „Mennysországban az első millió év nagy részét festéssel fogom tölteni, hogy a területet a maga mélységében megtanuljam. Nagyobb palettát kérek a jelenleginél. A sárga, narancs, vörös lesz a legsötétebb, és rajtuk keresztül csodálatos, új, világos színek sora fogja az égi szemeket elkápráztatni.” (Storr ezt mániás háritásnak tartja, Storr, 1989, 44.) Claude Monet-ről, Paul Cézanne-ról írja: „A festőművészetbe visszahozták az életörömet, műveik szépsége a szikrázó légben lebegve ösztönzi a vidámságot” (Idézi Coombs – Churchill, 2015, 77. 2. bek. 5. sor). A színek nemcsak örömet okoznak, de ki is fejezik Churchill sokrétű, gazdag érzelmi világát.

Műveinek tematikája a *hétköznapiak*, „rossz tárgyainak” *jóra való átcserelésére* utal. Képeiben nem a politikai viták, csaták jelennek meg, hanem nyugalmat, békét, világosságot jelentő tájképek, esetleg virág vagy gyümölcs-csendéletek, sőt két ízben egy-egy Buddha szobor is. Az élénk színek hatását a fény is erősíti, mindez megjelenik tájképein, például a csillogó tengervizeken vagy a napsugaras marrakesi városképen.

Anthony Storr is ír Churchill *oralitásáról*. Ez nem csupán az anyai frusztrációjával függ össze, hanem beszédével is: selypített és – egyesek szerint – dadogott is. Démoszthenészhez hasonlóan kiváló szónok lett, beszédei

I. kép

„sziporkázó tűzijátékként” hatottak (Johnson, 2015, 4. bek. 5. sor). Ebben segítette kiváló humora, váratlan és meglepő szófordulatai. Nem véletlen, hogy „slágfertig” bemondásairól, szellemességéről oly sok adoma szól. Nagymértékben alkoholizált, előfordult, hogy fontos üléseken, megbeszéléseken részegen vett részt. Mértéktelenül szivarozott, sok fénykép is szivarral a szájában ábrázolta. Feleségével, Clementine-nal való levelezésekor aláírás-ként magát malacként vagy mopszliként ábrázolta. A malac (vagy disznó) képe (*I. kép*) megerősíti súlyos fokú alkoholizálását. Sőt a második disznó – ami 1955-ből való – a dinamikus rajzvizsgálat szempontjait figyelembe véve (Hárdi, 2016) tremoros vonalai, előzőhöz hasonlóan hiányosabb alakítása, megnyílt szája agyi károsodásra utal, amiben nem csupán az elszívott stroke-ok, hanem a nagymértékű alkoholizálás is szerepet játszik.

Churchill 40 éves korában kezdett festeni, és további 47 évig festett (a katalógus szerint utolsó képe 1957-ből való). Tulajdonképpen tájképfestő volt, csak később foglalkozott – virág, gyümölcs stb. – csendélettel. Kedvence volt a csillámló tenger, a napsugaras Marokkó, benne Marrakes és az Atlasz-hegység. A francia impresszionistákat sokra tartotta: Édouard Manet, Monet, Cézanne, miként John Keats és Percy Bysshe Shelley is nagy szolgálatot tettek a művészetnek (Coombs – Churchill, 2015, 7.). Munkásságát végtelen érdeklődés és szorgalom jellemezte, szívesen tanult John Ruskin könyvéből, festő barátai-

tól, elsősorban John Laverytől, Charles Montagtól, William Nicholstól, a magyar Révész Imrétől és másoktól. Képeit sokszor otthonában, chartwelli stúdiójában készítette, illetve fejezte be. Nem ritkán fényképekről másolt, előszeretettel vetítette azokat vásznára, s ezek nyomán dolgozott. Műveit komoly önkritikával illette, mint „mázolmányokról” beszélt róluk. Testőre, Ed Murray szintén festett, és elküldte képeit a Királyi Akadémiának, de azokat mint gyenge alkotásokat visszaküldték. Erre Churchill megjegyezte: „Tudja, az ön képei sokkal jobbak, mint az enyéme, az önét azonban érdemei szerint ítélték meg.” (Gut, 2016, 159. 2. bek. 16. sor.) Ezzel ellentétesek Sir Oswald Birley és John Lavery véleményei: „Ha Sir Winston Churchill annyi időt szánt volna a festészetre, mint a politikára, nagy festő lehetett volna belőle” (idézi Laveryt, illetve Birleyt Coombs – Churchill, 2015, 33. 6. bek. 4. sor, illetve 202. utolsó bek. 7. sor). Csak hosszú rábeszélésre engedte, hogy álnéven (Charles Morin, Mr. Winter) kiállítsanak képeiből, amelyek azonban nagy érdeklődést és tetszést arattak. Példája Dwight Eisenhower amerikai elnökre is hatott, ő is elkezdett festeni, sőt kérésére Churchill – már

a saját nevéen – harmincöt képet küldött, melyek az Egyesült Államok számos városában kerültek vándorkiállításra. A Royal Society of Arts 1948-ban tiszteletbeli és rendkívüli tagnak választotta, és 1959-ben 62 képéből rendezett kiállítást. A Tate Gallery igazgatója, Sir John Rothenstein véleményét az alábbi mondattal zárta (Coombs – Churchill, 2015, 219. utolsó bek.): „Churchillnél az a meglepő, hogy a sok nehézség ellenére – amely más embert akár teljesen megakadályozott volna a festésben – ő számos ritka szépségű képet készített.” Sir Hugh Casson, az Akadémia másik elnökének szavai szerint Churchill „jelentős tehetséggel megáldott amatőr, aki, ha ideje engedte volna, a legtöbb hivatással is felvehette volna a versenyt [...] különösen, ami a színek használatát illeti.” (URL 2)

Végezetül álljanak itt Churchill szavai (Coombs – Churchill, 2015, 115. 4. bek.): „*Boldogok a festők, mert ők nem lesznek magányosak. Fény és szín, béke és remény kíséri őket a végső pillanatokig, de legalábbis a nap végéig.*”

Kulcsszavak: *Winston Churchill – Churchill személyisége és festményei, öngyógyítás mechanizmusai*

IRODALOM

- Attenborough, Wilfred (2014): *Churchill and the "Black Dog" of Depression*. London: Palgrave Macmillan
 Churchill, Winston S. (1921): Hobbies. *The Strand Magazine*. December
 Churchill, Winston S. (1922): *Painting as a Pastime*. *The Strand Magazine*. January, London: Odhams Press Limited, Ernest Benn Limited, 1948
 Coombs, David – Churchill, Minnie S. (2015): *Sir Winston Churchill. His Life and His Paintings*. London: Unicorn Press
 Gombrich, Ernst H. (1965): *Winston Churchill as a Painter and Critic*. *The Atlantic*. 215, 90–93. • <http://tinyurl.com/hm4caxm>
 Gombrich, Ernst H. (1972): *Művészet és illúzió*. (ford. Szabó Árpád) Budapest, Gondolat Kiadó

- Gut, Philipp (2016): *Champagner mit Churchill*. Bern: Stämpfli Verlag
 Hárdi István (2016): *A dinamikus rajzvizsgálat*. Budapest: Flaccus Kiadó
 Hermann Imre (1943): *Az ember ősi ösztönei*. Budapest: Pantheon Irodalmi Intézet (Helikon Kiadó, 1983)
 Johnson, Boris (2015): *A Churchill-tényező*. (ford.: Gázsity Milla) Budapest: Akadémiai Kiadó
 Storr, Anthony (1989): *Churchill's Black Dog*. Glasgow: Fontana/Collins
 Waller, Diane (1991): *Becoming a Profession. The History of Art Therapy in Britain 1940–82*. London: Tavistock-Routledge
 URL: <http://tinyurl.com/mjl3wvws>
 URL 2: <http://tinyurl.com/j45xywq>